

Kronik 12.06.2017 kl. 20:00

Østersøens nøgle, Bornholm, er også Danmark

AF Michael H. Clemmesen, pensioneret brigadegeneral strategihistoriker

Danmark har i modsætning til nabolandene ikke justeret sin sikkerheds- og forsvarspolitik. Forsvarsministeren ser lige så lidt grund til at gøre noget for Bornholms forsvar som for Samsøs. Men Bornholm har igen i dag en central betydning.

Den danske forsvarsledelse gentager rutinemæssigt, at Danmark ikke længere er truet militært, og at Nato er langt stærkere end Rusland. Beklageligvis er begge udsagn forkerte. Nato er kun klart stærkere end Rusland på verdenshavene, ikke i den sydøstlige Østersø. Derfor er også den første opfattelse ukorrekt, for Bornholm er jo en del af Danmark.

Efter invasionerne af Ukraine har Putin i både sprog og handling gjort klart, at Rusland aktivt søger en revision af 1991-verdensordenen, og har stille og effektivt genskabt robuste militære styrker, mens Nato-lande har nedbygget til bureaukratiserede specialiserede småstyrker til fjerne småkrige. Situationen har fået alle vores nabolande til at justere deres sikkerheds- og forsvarspolitik. Balterne opbygger deres selvforsvarsstrukturer. Tyskerne ser igen et formål med deres militær. Norge genopbygger sin værnepligts- og mobiliseringshær. Sverige og Finland integrerer deres forsvar og samarbejder tæt med Nato. Svenskerne har erkendt, at Gotland er direkte truet af et russisk kupangreb i tilfælde af en russisk-baltisk konfrontation, og genopbygger febrilsk øens forsvar. Kun i Danmark, hvor forsvaret under pres fra den offentlige ledelsesmode har fravalgt militærfaglig og strategisk indsigt som grundlag for anbefalinger og beslutninger, er situationen anderledes. Her demonstrerede forsvarsministeren for nylig sit ressorts velmenende tro på, at Danmark er i en helt anden og bedre situation end alle vores nervøse nabolande, og han så lige så lidt grund til at gøre noget for Bornholms forsvar som for Samsøs.

[cit1]

Den grundlæggende geografisk-strategiske virkelighed i hundrede år har imidlertid været, at Bornholm er mere central for vores allieredes muligheder i Baltikum end svenske Gotland. Den militære magt, der sidder på Bornholm med de rigtige våbensystemer, bestemmer, hvem der kan sejle i den sydlige Østersø.

Øens betydning er ikke ny, og Danmark har tidligere været i en situation som den, vi nu ignorerer. I 1920'erne så Danmark sig som folkeforbundsmedlem forpligtiget til at støtte styrker fra England og Frankrig, hvis ikkemedlemmet, det kommunistiske Rusland, genoptog angrebene på de nye baltiske lande eller Polen. Det var rammen for de overvejelser og krigsspil, som den danske flådes stab, Marinestaben,

afholdt i vintrene 1925 og 1930. Det var i de år klart for flådens professionelt ledende officerer, at sikringen af Bornholm var helt afgørende for, at Folkeforbundet – Natos og FN's forløber – kunne støtte balterne. Hvis Rusland kup-erobrede Bornholm ved krigens start og brugte øen som base, ville det – som i dag – kunne blokere for den allierede hjælp. Søofficererne så dette problem som akut, også fordi hæren under nedskæringerne efter Første Verdenskrig havde nedlagt øens forsvar, "Bornholms Væbning". Sovjetunionens trussel mod den internationale orden og derfor Bornholm blev set som alvorlig, selv om russernes da eneste base, Kronstadt, lå fjernt i bunden af Finskebugten.

Under Første Verdenskrig havde Bornholm ligget i klart tyskdomineret område. Den tyske flåde planlagde da at møde den britiske flåde i Kattegat og opretholdt fra efteråret 1916 en skræddersyet landgangsstyrke klar til erobring af netop Samsø, hvorfra man ville blokere for britiske flådestyrker.

Men fra 1941 til 1945 blev det tyskbesatte Bornholm et stadigt mere væsentligt støttepunkt til sikring af søforbindelsen mellem Nordøstfronten og Tyskland. Den tragiske bombning af Rønne og Nexø i maj 1945 var et resultat af denne betydning. Den fulgtes af den etårige sovjetiske besættelse af øen, som bestemte dens forsvar og sikkerhedspolitiske stilling under Den Kolde Krig. Her lå øen "bag fjendens linjer", og den eneste rolle, øen fik, var som en stærkt lokalforsvaret lyttepost.

Bornholm kunne have været brugt til at hæmme Warszawapagtens landgangsoperationer mod Sjælland og Nordtyskland, men det skete ikke. Øen indgik aldrig som en integreret del af dansk invasionsforsvar. Den forblev en isoleret, lokalt landforsvaret del af Danmark.

Fra slutningen af 1960 kom øens forsvar i fokus, fordi tidens Nato-mode understregede risikoen for, at Sovjetunionen under en krise ville genbesætte øen for at lægge pres på Vesten, og hæren planlagde at forstærke Bornholms forsvar med en af hærens to sjællandske panserinfanteribrigader. Opfattelsen af en speciel trussel mod Bornholm betød, at man helt frem til slutningen af Den Kolde Krig opretholdt et kupforsvar af bataljonsstyrke på højt beredskab, der sammen med Bornholms hjemmeværn skulle forebygge et militært kup fra Warszawapagten. Dengang nød øens forsvar i øvrigt også gavn af de danske og tyske undervandsbåde omkring øen.

Vi ved nu, at det var Polen, Bornholms naboland mod syd, der havde opgaven at erobre øen, dækket af egne, sovjetiske og østtyske fly.

Jeg var fra 1986 til slutningen af 1988 chef for kupforsvarsstyrken, Bornholms Værns Kampgruppe. Det blev da indlysende, at det farligste landgangssted ikke var sandstranden ved Dueodde, men kombinationen af Rønne Trafikhavn og Lufthavn, og Bornholms Marinedistrikt blev inddraget for at kunne lukke dette hul bedst muligt. Rønne-områdets betydning for øens forsvar er i dag yderligere øget, da en landgang er stærkt afhængig af at bruge RO/RO-skibe.

Det, som i dag igen gør Bornholm afgørende, er øens centrale betydning for Alliansens muligheder for at hjælpe Baltikum. Situationen er som i 1920'erne, blot langt vanskeligere, fordi Ruslands stadig stærkere missilstyrker i Kaliningrad Oblast reelt dækker den sydøstlige del af Østersøen, så Nato i en krise kun med stor risiko kan flyve og gennemføre søtransporter her. Styrkerne i Kaliningrad omfatter nu også stående landgangsenheder, hvis eneste logiske operative anvendelse er mod Bornholm og Gotland. Bl.a. derfor har Sverige i 2016 sikret Gotland militært. At Tyskland og Danmark siden 1990 har nedlagt østersøegnede flådestyrker, gør ikke situationen lettere for Bornholm, og Nato mangler nu styrker, der kunne muliggøre hurtig generobring af øen.

Hvis Rusland i en krise i Baltikum ved et kup får held til at sætte sig på den reelt uforsvarede ø Bornholm og her straks opstiller nogle af de typer missilsystemer, der nu står i Kaliningrad, er Nato reelt skakmat. Dvs. at Rusland i dag på få timer let kan gøre det, som den danske marinestab frygtede for 90 år siden. "Låner" Rusland Bornholm som missilbase, vil det skabe en situation, hvor en sikker forbindelse til

Baltikum forudsætter angreb på Kaliningrad, dvs. russisk jord. Det ville være en dramatisk og politisk nok umulig optrapning af konfrontationen og kræve landstyrker, som Alliancen ikke råder over i de næste mange år. Bornholm er som i 1920'erne nøglen til de allieredes støtte til Baltikum, og ansvaret for at sikre kontrol over øen er dansk.

Danske politikere har på trods af forsvarrets rådgivning valgt ikke helt at demilitarisere Bornholm. Det skyldes dog ikke forsvarsbehov, men ønsket om at bevare nogle offentlige arbejdspladser. De efterladte småstyrker fra Gardehusarregimentet har dog blot en håndfuld pansrede patruljevogne uden reel kampværdi og skal i øvrigt nok snart igen sendes til Afghanistan.

Forebyggelsen af kup i tilfælde af en Baltikum-krise kræver, at forsvaret af øen hurtigt genopbygges med moderne slagkraftige og afbalancerede hærstyrker under en ansvarlig og bemyndiget øchef.

I modsætning til under Den Kolde Krig skal styrkerne omfatte et moderne, langt- og korttrækkende missilluftforsvar samt et hjemmeforsvar, der kan forstærkes ved lokalmobilisering af uddannede værnepligtige.

Ministeren koblede Samsø sammen med Bornholm. Men Rusland har ingen grund til at besætte Samsø i en Baltikum-krise, når et nu risikofrit lån af Bornholm vil stille Nato skakmat.

[Tool Debat nyhedsbrev](#)